

Advies van het Europees Comité van de Regio's over een Europese strategie voor universiteiten

(2022/C 301/09)

Rapporteur:	Emil BOC (RO/EVP), burgemeester van Cluj-Napoca
Referentiedocument:	Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over een Europese strategie voor universiteiten COM(2022) 16

BELEIDSAANBEVELINGEN

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S (CvdR)

1. is verheugd over de inzet en de steun van de EU voor de bevordering van uitmuntendheid in het onderwijs; benadrukt in dit verband de belangrijke rol van de Europese strategie voor universiteiten in het kader van het "hogeronderwijspakket", dat het mogelijk zal maken om tegen 2025 de Europese onderwijsruimte tot stand te brengen.
2. Een beschaving die de democratische waarden in Europa versterkt, kan alleen blijven bestaan als er in menselijk kapitaal wordt geïnvesteerd. Een uitstekend onderwijsstelsel, met sterke universiteiten als kern, vormt de basis voor een leven lang leren.
3. Het is van belang de kwaliteit van het onderwijs en onderzoek aan de Europese universiteiten te verbeteren en ervoor te zorgen dat op lokaal en regionaal niveau de nodige steun beschikbaar is om de specifieke doelstellingen van deze strategie te verwezenlijken.
4. Het CvdR erkent dat universiteiten een cruciale rol in de samenleving spelen en dat ze bijdragen aan een duurzame, veerkrachtige en inclusieve ontwikkeling van de lidstaten, lokale gemeenschappen en regio's, op basis van democratische waarden. De rol van universiteiten is nog belangrijker in geval van crises; zij kunnen helpen deze te boven te komen en het herstel naderhand te bevorderen ⁽¹⁾.
5. Bij de aanpak van mondiale uitdagingen vervullen universiteiten een cruciale rol. De EU wijst er al lang op dat onderzoek, onderwijs, leren en innovatie aan de universiteiten nauwer met elkaar moeten worden verbonden, en dat de universiteiten tegelijkertijd meer financiële middelen moeten krijgen om het vereiste kwaliteitsniveau te kunnen consolideren. Als bron van nieuwe onderzoekskennis en katalysatoren van innovatie zijn universiteiten van doorslaggevend belang bij de aanpak van de urgente maatschappelijke problemen die door de EU-missies zijn vastgesteld.
6. Universiteiten moeten worden beschouwd als een essentieel onderdeel van de Europese cultuur. De diversiteit van de universitaire sector, met name bestaande uit onderwijs- en onderzoeksinstituten en beroepsscholen, is een strategisch voordeel.

⁽¹⁾ Howard, G., Weinstein, R., Yang, Y. (2021), Do universities improve local economic resilience?, IZA DP n° 4422, beschikbaar op: <https://docs.iza.org/dp14422.pdf>

7. Universiteiten leveren op lokaal en regionaal niveau meestal een aanzienlijk concurrentievoordeel op voor de gemeenschappen waarin zij gevestigd zijn⁽²⁾. Investeerders zijn bijvoorbeeld geïnteresseerd in en worden aangetrokken door gemeenschappen met een hoogopgeleide beroepsbevolking en mogelijkheden tot samenwerking met de academische wereld en overdracht van technologie en knowhow van universiteiten naar het bedrijfsleven. De aanwezigheid van een universiteit zorgt ook voor flinke inkomsten in de betrokken gemeenschappen⁽³⁾, aangezien studenten, docenten en overig personeel er aanzienlijke bedragen uitgeven (door universiteiten gegenereerde consumptie heeft een niet te onderschatten multiplicatoreffect). Naast deze economisch kwantificeerbare voordelen zorgt de aanwezigheid van universiteiten ter plaatse voor een kosmopolitisch klimaat, gekenmerkt door de aanwezigheid van internationale studenten en docenten, en door waarden als bijvoorbeeld tolerantie en culturele, religieuze en etnische diversiteit⁽⁴⁾.

8. Positief is de in de Europese strategie voor universiteiten voorgestelde meerlagige aanpak, die voorziet in een afstemming van beleidsdoelstellingen en investeringen op Europees, nationaal, regionaal en lokaal niveau. Een sterkere lokale en regionale dimensie zou echter de opzet en uitvoering van het ideale universitaire model in de toekomst ten goede komen.

9. Het is van belang strategische partnerschappen tussen lokale en regionale overheden en universiteiten te ontwikkelen, ook bij de uitwerking van strategieën voor lokale en regionale ontwikkeling. Universiteiten spelen een cruciale rol in de ontwikkeling van plaatsgebonden ecosystemen, waarvoor de regionale strategieën voor slimme specialisatie een goede basis hebben gelegd.

10. Lokale en regionale overheden kunnen universiteiten ondersteunen door lokale en regionale voorwaarden te scheppen en te versterken (toegang tot een reeks infrastructuurvoorzieningen en diensten, kwaliteit van het bestaan, een inclusieve omgeving enz.), die het concurrentievermogen van universiteiten op een mondiale markt kunnen vergroten.

11. In het kader van het programma ERASMUS+ bestaat er op Europees niveau reeds een uitstekende traditie van samenwerking tussen universiteiten in verschillende lidstaten.

12. Deze traditie moet worden voortgezet. De rol van de universiteiten in de samenleving evolueert en zij krijgen nieuwe functies naast de traditionele (hoofdzakelijk onderwijs en onderzoek)⁽⁵⁾. Universiteiten vinden zichzelf nu opnieuw uit, als belangrijke spelers, vooral op het gebied van technologische en sociale innovatie, ondernemerschap en technologieoverdracht naar de economie. Zij houden zich niet afzijdig van gemeenschappen en de samenleving, maar worden daarin actoren die in staat zijn een belangrijke bijdrage te leveren aan de oplossing van maatschappelijke problemen⁽⁶⁾.

13. Universiteiten spelen een sleutelrol bij het bevorderen van doelstellingen die voor de Unie van kardinaal belang zijn, zoals de ecologische en digitale transitie. Zij beschikken over een gedegen deskundigheid op deze gebieden en kunnen tegelijkertijd goede praktijken op deze gebieden toepassen en verspreiden onder de plaatselijke gemeenschappen waarin zij actief zijn.

14. Universiteiten kunnen oplossingen aanreiken en instrumenten produceren om een aantal grote problemen aan te pakken waarmee de EU wordt geconfronteerd, zoals de braindrain⁽⁷⁾ en de plattelandsvlucht. De negatieve gevolgen van braindrain en het essentiële belang van braincirculation hangen nauw samen met samenwerking en partnerschappen tussen universiteiten, lokale en regionale overheden, het bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld. Er moeten aanzienlijk meer inspanningen worden geleverd om de kennis- en innovatiekloof in Europa te verkleinen en de innovatiekloof tussen Europa en de VS te dichten.

⁽²⁾ Fonseca, L., Nieth, L. (2021), The role of universities in regional development strategies: A comparison across actors and policy stages, *European Urban and Regional Studies*, 22(3); Goddard, J., Puukka, J. (2008), The engagement of higher education institutions in regional development: an overview of the opportunities and challenges, *Higher Education Management and Policy*, 20(2): 11–41.

⁽³⁾ Chirca, A., Lazar, D.T. (2021), Cluj-Napoca without students: an estimation of the gap in the city's economy, *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 66E: 44–59.

⁽⁴⁾ Goddard, J., Vallance, P. (2014), The university and the city, *Higher Education*, 68(2): 319–321.

⁽⁵⁾ Liddle J., Addiddle G.D. (2022), The Changing Role of Universities in Society: Key Influences in The Role of Universities and HEIs in the Vulnerability Agenda. Rethinking University-Community Policy Connections. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-89086-5_3

⁽⁶⁾ Myklebust, J.P., Smidt, H. (2021), What is the role of universities in global upskilling?, *University World News*, beschikbaar op <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20210129110449887>

⁽⁷⁾ Hammerbauer, M., Pavletić, P., Vespa, M. (2021) Brain drain in higher education in European context, eindverslag — ESC41, beschikbaar op <https://www.esu-online.org/wp-content/uploads/2021/03/Brain-Drain-final-report-ESC41-Google-Docs.pdf>

15. Het is van groot belang om goede praktijken op lokaal en regionaal niveau permanent en grootschalig in kaart te brengen en toe te passen in de samenwerking tussen lokale en regionale overheden en universiteiten. In dit verband is het voor de lokale en regionale overheden in de lidstaten van prioritair belang dat er transnationale netwerken voor de verspreiding van goede praktijken worden opgezet, waarbij een breed scala aan actoren uit het hoger onderwijs wordt betrokken. Een dergelijk netwerk zou in het kader van de Europese strategie voor universiteiten in aanmerking kunnen worden genomen.

16. Deze transformatie en de nieuwe verantwoordelijkheden stellen de universiteiten voor aanzienlijke moeilijkheden en obstakels. In alle lidstaten doen financiële moeilijkheden zich het meest voor. In dit verband stelt het Comité voor een investeringsstrategie te ontwikkelen die rekening houdt met de financiering op regionaal, nationaal en Europees niveau, en dringt het erop aan samenwerkingsverbanden tussen de openbare, de particuliere en de non-profitsector in overweging te nemen om de capaciteit van de Europese universiteiten te versterken. Het CvdR stelt ook vast dat er problemen zijn in verband met de mate van academische autonomie en/of politieke inmenging in belangrijke besluiten over de financiering van universiteiten, de aanwerving en selectie van docenten, de vrijheid van meningsuiting en de keuze van onderzoeksonderwerpen en -richting, de mogelijkheden voor vrije, ongecensureerde bekendmaking van onderzoeksresultaten enz.

17. Het is van belang dat de lokale en regionale overheden in de lidstaten actief aan de versterking van de diversiteit van de lokale en regionale ecosystemen meewerken en de samenwerking en het vertrouwen tussen de verschillende sectoren van de gemeenschappen bevorderen. Opgemerkt zij dat universiteiten op lokaal en regionaal niveau moeten worden gezien als onderdeel van bredere ecosystemen die een grote verscheidenheid aan belanghebbenden omvatten⁽⁸⁾. Willen de universiteiten nieuwe vaardigheden kunnen aanreiken voor creatieve probleemoplossing, het gebruik van technologieën of doeltreffende gemeenschapscommunicatie, dan is samenwerking tussen universiteiten en relevante lokale actoren van essentieel belang.

18. Verdieping van de transnationale samenwerking tussen universiteiten en de ontwikkeling van de Europese dimensie van het hoger onderwijs zijn kernprioriteiten van de Europese strategie voor universiteiten. In dit verband kunnen lokale en regionale overheden volgens het Comité maatregelen nemen om transnationale universitaire samenwerking waar nodig te ondersteunen (het initiatief "Europese Universiteiten" in het kader van Erasmus+ is op dit gebied een belangrijk instrument voor universitaire allianties die gericht zijn op excellentie). Lokale en regionale overheden kunnen zich aansluiten bij in de strategie voorgestelde praktijken, zoals het initiatief voor een Europese studentenkaart. Deze kaart zou niet alleen op universitair niveau kunnen worden erkend, maar ook in het kader van de betrekkingen tussen transnationale studenten, onderzoekers en docenten enerzijds, en plaatselijke overheden anderzijds (bv. voor verblijfsvergunningen, openbaarvervoerpassen en toegang tot musea).

19. In het kader van de Europese strategie voor universiteiten zouden lokale en regionale overheden in de lidstaten moeten fungeren als facilitators, die in staat zijn om verschillende belanghebbenden uit de gemeenschap te verenigen rond initiatieven en projecten die van belang zijn voor universiteiten. Het CvdR wijst er tevens op dat lokale en regionale overheden in veel lidstaten niet rechtstreeks verantwoordelijk zijn voor de financiering van universiteiten. Wél kunnen zij de financiering van universiteiten en hun initiatieven uit verschillende fondsen vergemakkelijken, waardoor op lokaal en regionaal niveau synergieën ontstaan.

20. Universiteiten moeten hun curricula aanpassen om zo doeltreffend mogelijk in te spelen op de snelle technologische vooruitgang, de groene en digitale transitie en de structurele veranderingen op de Europese arbeidsmarkten, die nieuwe vaardigheden vereisen⁽⁹⁾. Het Comité benadrukt verder dat lokale en regionale overheden een belangrijke rol kunnen spelen bij de herziening van de curricula en de ontwikkeling van zulke nieuwe vaardigheden. Tegelijkertijd wordt benadrukt dat universiteiten weliswaar in hoge mate bijdragen tot de verbetering van de inzetbaarheid en het economisch concurrentievermogen in een gemonaliseerde economie, maar dat het autonome karakter van het tertiair onderwijs behouden moet blijven

21. Lokale en regionale overheden spelen een belangrijke rol bij het creëren en versterken van lokale en regionale ecosystemen die actieve samenwerking en netwerkvorming tussen subnationale overheden, het bedrijfsleven en universiteiten bevorderen. Lokale en regionale overheden moeten in deze ecosystemen de rol van initiator en facilitator spelen, door mogelijkheden voor samenwerking in kaart te brengen, diverse (vooral financiële) middelen ter beschikking te stellen die nodig zijn voor netwerk- en samenwerkingsactiviteiten, en door de oprichting van structuren als onderwijs hubs

⁽⁸⁾ Reichert, S. (2019), *The Role of Universities in Regional Innovation Ecosystems*, studie van de Europese Vereniging van Universiteiten, beschikbaar op https://www.eua.eu/downloads/publications/eua%20innovation%20ecosystem%20report_final_digital.pdf

⁽⁹⁾ Jackson, N. J. (2011) *Learning for a complex world: A lifewide concept of learning, education and personal development*. Bloomington, IN: Author House; Williams, S., Dodd, L. J., Steele, C., & Randall, R. (2015), *A systematic review of current understandings of employability*, *Journal of Education and Work*, Vol. 29, nr. 8, blz. 877-901.

op lokaal en/of regionaal niveau te ondersteunen. Onderwijshubs zijn uitstekende instrumenten/vectoren om ruimte te scheppen voor overleg en samenwerking tussen de belangrijkste actoren in het formele onderwijs om jongeren bij hun beroepsopleiding te ondersteunen. Met behulp van onderwijshubs kunnen lokale en regionale overheden, in samenwerking met andere actoren in het ecosysteem, instrumenten inzetten zoals innovatiefondsen, minisubsidies voor startende ondernemingen in bepaalde sleutelsectoren enz.

22. Vandaag de dag moeten studenten in sommige gevallen totaal andere leermethoden gebruiken dan in het verleden. Zij moeten de kans krijgen om theoretische concepten toe te passen op situaties in het echte leven en om problemen op te lossen die zij in hun lokale en regionale gemeenschap waarnemen. In samenwerking met universiteiten en andere actoren in het lokale en regionale ecosysteem kunnen lokale en regionale overheden zulke pedagogische ervaringen mogelijk maken, bijvoorbeeld door levende laboratoria te ondersteunen, door studenten te analyseren beleidsvraagstukken voor te leggen, door gezamenlijke strategische projecten te ontwikkelen ten bate van de gemeenschap, of door samenwerking met andere lokale en regionale belanghebbenden in de gemeenschap te vergemakkelijken.

23. Lokale en regionale autoriteiten kunnen samen met universiteiten en andere actoren in het lokale of regionale ecosysteem jonge ondernemers, onder wie studenten en afgestudeerden, aanzienlijk steunen door hun toegang tot belangrijke innovatiemiddelen te vergemakkelijken. Tal van jongeren/studenten moeten kunnen rekenen op middelen zoals laboratoria, nieuwe technologieën, nieuwe connecties om bedrijfsprojecten en/of producten en diensten te ontwikkelen. Lokale en regionale overheden kunnen, in samenwerking met andere entiteiten die over dergelijke middelen beschikken, zorgen voor een vlottere toegang tot innovatiemiddelen (ruimten, opleiding, advies enz.) voor jonge ondernemers.

24. Lokale en regionale overheden kunnen op het gebied van lokale en regionale gemeenschapsontwikkeling slimme betrekkingen met universiteiten ontwikkelen. Het is belangrijk dat universiteiten kennis en diensten produceren ten behoeve van de gemeenschappen waarin zij actief zijn. Lokale en regionale overheden kunnen deze betrekkingen versoepelen door programma's op te zetten om universiteiten op duurzame wijze te betrekken bij het oplossen van problemen in de lokale en regionale gemeenschap door gebruik te maken van de advies- en expertisediensten van universiteiten en door de ontwikkelde goede praktijken te verspreiden, zodat meer gemeenschappen en overheden ze kunnen toepassen. De publieke erkenning en bevordering van de deelname van universiteiten speelt ook een bijzonder belangrijke rol bij de legitimering van diverse academische en/of beroepstrajecten, door universiteiten aan te moedigen de deelname van docenten, onderzoekers en studenten op lokaal niveau te bevorderen.

25. Lokale en regionale gemeenschappen kunnen ongeacht hun omvang evenveel profijt trekken van de aanwezigheid van universiteiten. Lokale en regionale overheden kunnen in hoge mate helpen om universiteiten te ontwikkelen en aantrekkelijk te maken door de voorwaarden te scheppen voor een hoge levenskwaliteit en door attitudes en gedrag te stimuleren die tolerantie, inclusie, multiculturalisme en veiligheid in de openbare ruimte bevorderen. Universiteiten kunnen bepaalde activiteiten en entiteiten niet alleen in grote stedelijke centra vestigen, maar ook in middelgrote en kleine steden. Lokale en regionale overheden kunnen de vestiging van universitaire structuren en/of onderzoeksinstituten in deze kleinere gemeenschappen stimuleren aan de hand van diverse maatregelen, zoals betaalbare huisvesting voor studenten, de mogelijkheid om openbare gebouwen te gebruiken voor onderwijs-, onderzoeks- en kennisverspreidingsactiviteiten, de ontwikkeling van indicatoren voor een goede levenskwaliteit en door munt te slaan uit bepaalde voordelen die grote stedelijke centra niet bieden.

26. De digitale transformatie op lokaal en regionaal niveau kan worden versneld door samen te werken met universiteiten en ten volle gebruik te maken van hun middelen op dit gebied. Dankzij hun betrekkingen met lokale en regionale overheden kunnen zij advies verstrekken of strategieën voor digitale transformatie op lokaal of regionaal niveau uitvoeren. Voor digitale vaardigheden kunnen universiteiten, in samenwerking met lokale overheden, korte cursussen of opleidingen voor de algemene bevolking aanbieden, met speciale aandacht voor bepaalde groepen die het risico lopen te worden uitgesloten (zoals ouderen of laaggeschoolden).

27. Lokale en regionale overheden kunnen de ontwikkeling van hybride campussen ondersteunen om de digitale transformatie in gemeenschappen en universiteiten te stimuleren. Zij kunnen in dit verband gelijke kansen waarborgen, sociale integratie promoten, het concurrentievermogen van jongeren op de arbeidsmarkt verbeteren, en jeugdwerk, non-discriminatie en intercultureel begrip versterken. Hybride campussen moeten aandacht besteden aan communicatie om gelijke kansen te waarborgen en aan de verspreiding van informatie, zodat deze campussen daadwerkelijk toegankelijk zijn voor alle jongeren die daarvoor in aanmerking komen, met name jongeren die in perifere regio's wonen. Lokale en regionale overheden kunnen financiële en andere steun verlenen voor de openstelling van deze hybride campussen voor verschillende belanghebbenden in de gemeenschap, waaronder risico- of achterstandsgroepen, kwetsbare risicojongeren, zoals NEET's, werkloze jongeren, vrouwen, vluchtelingen, gepensioneerden enz. In het beleid van de EU en de lidstaten moet prioriteit worden gegeven aan de inclusie van jongeren die zich in de gevaarzone bevinden.

28. Universiteiten beschikken over aanzienlijke kennis en deskundigheid op het gebied van de groene transitie. Zij kunnen ook een model van goede praktijken zijn met een educatieve en informatieve rol in deze transitie. Universiteiten kunnen in samenwerking met lokale en regionale overheden groene campussen ontwikkelen en actief deelnemen aan stadsvernieuwing door de gemeenschap zulke campussen of modelgebouwen op het gebied van energie-efficiëntie of ecodesign aan te bieden.

29. Verheugend is de opname van een duidelijke routekaart, jaarlijkse indicatoren en criteria voor de uitvoering van de strategie, zoals reeds door het CvDR bepleit, teneinde na te kunnen gaan in hoeverre de doelstellingen van de Europese onderwijsruimte hun beslag hebben gekregen. Opgemerkt zij echter dat de oprichting van een Europese waarnemingspost voor de hogeronderwijssector gepaard moet gaan met een lokale en regionale dimensie, die het mogelijk zou maken het Europees scorebord ook op lokaal en regionaal niveau te gebruiken.

30. Lokale en regionale overheden kunnen Europese universiteiten steunen bij hun inspanningen om internationaal hun vleugels uit te slaan en de rol van de Europese Unie op het internationale toneel te bevorderen. Dit zou onder meer moeten inhouden dat de deelname van Europese universiteiten aan ambitieuze transnationale allianties wordt ondersteund met het oog op de ontwikkeling van systemische samenwerking op lange termijn op het gebied van onderwijs, onderzoek en innovatie van topkwaliteit, en met het oog op het aanbieden van permanente academische mobiliteitsmogelijkheden aan studenten, docenten, onderzoekers en personeel.

Brussel, 28 april 2022.

De voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's
Apostolos TZITZIKOSTAS
